Architectus

2020
3(63)

DOI: 10.37190/arc200309

Dariusz Dziubiński*

Beach bary we Wrocławiu. Przestrzenie prywatne czy publiczne?

Beach bars in Wrocław. Private or public spaces?

Wprowadzenie

W 2018 r. w przestrzeni Wrocławia funkcjonowało 12 beach barów. Większość z nich powstała w ciągu wcześniejszych dwóch lat. Przez cały sezon (7 miesięcy) prowadzono ich stałą obserwację i analizę funkcjonowania[1].

Celem badań była ewaluacja przestrzeni tych miejsc ze szczególnym nastawieniem na ich działanie (program + funkcja). Podstawą do oceny były wypracowane przez organizację Project for Public Space (PPS) zasady tworzenia „dobrych miejsc" (*placemaking*) [1].

Fenomen popularności powstających beach barów skłania do zadania pytania o to, w jaki sposób komercyjne przedsięwzięcie i jego model przestrzenny (a także biznesowy) oparty na skojarzeniach zawartych w samej nazwie kreuje przestrzeń o dużej atrakcyjności. To pytanie jest interesujące z co najmniej dwóch powodów. Pierwszym jest chęć poznania i przeanalizowania stosowanych w nich sposobów ożywiania przestrzeni, przyciągania i zachęcania ludzi do spędzania tam czasu[2]. Drugim powodem jest wyjątkowa sposobność porównania beach barów z innymi miejscami przebywania ludzi w przestrzeni miasta. Oba powody wiążą się z przyjętym w tytule – prowokacyjnym w swej istocie – założeniem, że położone na

Introduction

In 2018, there were 12 beach bars functioning in Wrocław. They were mostly set up in the previous two years. Throughout the whole season (7 months), their operation was regularly monitored and analysed[1].

The research was aimed at evaluating the space of these places with a particular focus on their operation (program + function). Placemaking principles developed by Project for Public Space (PPS) constituted a basis for the assessment [1].

Popularity of emerging beach bars prompts the question about how a commercial undertaking and its spatial and business model (based on associations contained in its very name) creates a highly attractive space. This question is interesting for at least two reasons. The first is the desire to learn and examine the ways to revive the space, attract people and encourage them to spend their time there[2]. The second involves the unique opportunity to compare beach bars with other places within urban space where people tend to spend their time. Both reasons are related to the assumption presented in the title – provocative in its essence – that despite their business-oriented character, beach bars located in urban areas[3] are public spaces, or at least a type of such space. This hypothesis, although risky, has allowed for a more neutral analysis

* ORCID: 0000-0003-1294-3623. Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej / Faculty of Architecture, Wrocław University of Science and Technology, e-mail: dariusz.dziubinski@pwr.edu.pl

[1] W ten sposób zbadano następujące beach bary: „ZaZoo Beach Bar", „Forma Płynna", „Basen Beach Bar", „Stara Odra", „HotSpot! Beach Bar", „Przestrzeń Pub", „Prosto z Mostu", „OpatoVice Beach Bar", „Przystań Odrana", „Wyspa Tamka", „Słodowa Beach Bar", „FoRest Bar".

[2] Ocenę beach barów pod tym kątem przedstawiłem w [2].

[1] The following beach bars were examined in this way: "ZaZoo Beach Bar", "Forma Płynna", "Basen Beach Bar", "Stara Odra", "HotSpot! Beach Bar", "Przestrzeń Pub", "Prosto z Mostu", "OpatoVice Beach Bar", "Przystań Odrana", "Wyspa Tamka", "Słodowa Beach Bar" and "FoRest Bar".

[2] I presented the evaluation of beach bars in this respect in [2].

[3] Beach bars lease the land from the city.

terenach miejskich[3] beach bary, mimo ich biznesowego nastawienia, są przestrzeniami publicznymi, a przynajmniej ich rodzajem. Takie założenie, chociaż ryzykowne, pozwoliło na bardziej neutralną analizę przestrzeni tych miejsc, ocenę przede wszystkim ich działania (nie tylko jako wydzielonych prywatnych terenów), ale też roli, jaką odgrywają one dla miasta i mieszkańców. Beach bary, jak wykazała ewaluacja, są przestrzeniami, które w dużej mierze (świadomie czy nie) są tworzone i zarządzane w duchu zasad *placemakingu*. W podsumowaniu pierwszego etapu badań zwrócono uwagę na dwie kwestie: podstawową zaletę – „swojskość" tych miejsc przejawiającą się w swobodzie zachowań, oraz wadę – brak przyciągania pełnego przekroju społecznego i pełnej reprezentacji społeczeństwa.

W kolejnym etapie analizy wyniki ewaluacji przestrzeni beach barów postanowiono zestawić z wynikami wcześniejszych badań oficjalnych przestrzeni publicznych miasta[4]. Głównym celem tego porównania jest pokazanie najistotniejszych podobieństw i różnic pomiędzy nimi, a tym samym zbadanie słabych i mocnych stron przestrzeni miejskich i ich ocena. Wnioski z badań mogłyby być pomocne we wzbogacaniu i rozwijaniu tych miejsc. Szczególnym zainteresowaniem objęto wszystkie te elementy programu i funkcji, które mogłyby wzmocnić społeczną interakcję – życie w tych przestrzeniach. Celem pośrednim była odpowiedź na wywołane w tytule pytanie o to, jakie znaczenie dla działania przestrzeni we współczesnym mieście (w tym beach barów) ma kwestia własności. Oba cele są powiązane, ich zestawienie umożliwia sprawdzenie początkowego założenia.

Metodologia pracy, odpowiednio do zamierzeń, oparta została na analizie porównawczej. Punktem wyjścia są w niej kryteria oceny przestrzeni PPS, według których prowadzona była ocena beach barów (dostępność, funkcja, wizerunek i wartość społeczna). Do porównania wybrane zostały cztery typologie przestrzeni publicznych jako kategorie, które reprezentują zarówno oficjalne, mocno sformalizowane przestrzenie, jak i nieformalne, o zbliżonej i dalekiej formule (forma + charakter). Natomiast beach bary, dla bardziej precyzyjnego porównania, są rozpatrywane w dwóch wariantach: wydobywających różnice ze specyficznego charakteru tych przestrzeni, a także w ich odbiorze.

Analiza została podzielona na dwie części. W pierwszej omówiono argumenty formalne na rzecz zasadności założonego porównania. Rozważania oparto na przybliżeniu dwóch stron prywatyzacji i komercjalizacji przestrzeni miejskich. W kolejnym kroku przeanalizowano zagrożenia, jakie mogłyby być powiązane w tym zakresie z typologią beach barów oraz zwrócono uwagę na prymarne wartości wynikające z podstawowej definicji. W części drugiej przeprowadzono porównanie sposobu działania obu rodzajów przestrzeni, prowadzące – po pierwsze – do określenia cech wspólnych wskazujących na ich powinowactwo, po drugie – do zidentyfikowania wszystkich tych elementów (program + organizacja), które wpływają

[3] Beach bary dzierżawią teren od miasta.

[4] Zob. rozdział: „Porównanie z miejskimi przestrzeniami publicznymi".

of space in these places. Thus, the study focused first of all on evaluating their operation (not only as separate private areas), but also the role they play for the city and its inhabitants. The evaluation showed that beach bars are spaces that are largely (whether consciously or not) created and managed in the spirit of placemaking principles. The conclusion of the first stage of the research pointed out to two issues: the basic advantage – "homeliness" of these places manifested in the freedom of behaviour, and the disadvantage – that they do not attract the full social cross-section and representation of society.

In the next stage, the results obtained from evaluation of beach bar spaces were compared with results of previous surveys on the city's official public spaces[4]. The comparison was aimed primarily at showing crucial similarities and differences between the two (thus showing weak and strong sides of urban spaces) and evaluating them. Conclusions from the research could help to enrich and develop these places. Special attention has been given to all those functions and elements of the programme that could strengthen social interaction – vibrant life in these spaces. Indirectly, it was to answer the question raised in the title about how important the ownership is for the way in which spaces in a contemporary city (including beach bars) are operated. Both objectives are interconnected and combining them enables to verify the initial assumption.

Work methodology corresponds to our assumptions and is based on comparative analysis. We started out from the PPS space evaluation criteria which were applied to evaluate beach bars (their accessibility, function, image and social value). Four typologies of public spaces have been selected for this comparison, as categories that represent both official, highly formalised spaces and informal ones, with a similar and unalike formula (form + character). Beach bars, on the other hand, are considered in two variants for the sake of a more precise comparison: those which bring out the differences deriving from the specific character of these spaces, and those which drew from their own character and the way in which they are perceived.

The analysis was divided into two parts. The first part discusses formal arguments supporting the validity of the assumed comparison. The considerations were based on outlining two sides of privatisation and commercialisation of urban spaces. In the next step, the risks which could be linked in this respect to the typology of beach bars were analysed, and attention was drawn to primary values resulting from the basic definition. In the second part, the way in which both types of spaces operate were compared. The comparison led firstly to recognising common features indicating their affinity, secondly, to identifying all those elements (programme + organisation) which intensify vivacity and, simultaneously, their community character, and thirdly, to indicating unused possibilities of official spaces revealed by this comparison – their deficiencies, disadvantages and operation. In order to illus-

[4] See chapter: "Comparison with urban public spaces".

na intensyfikację życia i zarazem ich wspólnotowy charakter, a po trzecie – do wskazania wynikających z tego porównania niewykorzystanych możliwości oficjalnych przestrzeni – ich braków, niekorzystnych stron i działania. Dla zobrazowania tych możliwości wzbogacenia poszczególnych kategorii przestrzeni przywołano przykłady analogicznych miejsc z Antwerpii, Kopenhagi i Montrealu, których działanie można uznać za wzorcowe.

Miejsce przestrzeni prywatnych

W świetle przyjętego we wstępie założenia, a także dla uzasadnienia planowanego porównania kluczowe jest rozstrzygnięcie, czy beach bary mogą być traktowane jak przestrzenie publiczne, a pośrednio – czy są ich uzupełnieniem i/lub konkurencją. Formalnie jako przestrzeń prywatna nie mogą, a nawet nie powinny być za takie uznane, jednak pewne przesłanki wynikające z definicji i przede wszystkim ze stosowanych praktyk pozwalają na postawienie tezy, że może być odwrotnie.

Zagrożenia i korzyści prywatyzacji

Prywatne przestrzenie upodabniające się do przestrzeni publicznych, obiekty takie jak centra handlowe, rozrywkowe, a nawet prywatne parki nie są zjawiskiem nowym we współczesnych miastach. Miejsca te, określane jako quasi-publiczne – „inne", a dla niektórych nawet obce, budzą wiele kontrowersji i poddawane są ostrej krytyce. Na temat negatywnych skutków prywatyzacji i komercjalizacji przestrzeni publicznych wypowiadało się wielu autorów, począwszy od Henri Lefebvre'a [3], Manuela Castellsa [4], Davida Harveya [5]. W świeży sposób przedstawia te problemy Andy Merrifield [6]. Dla niektórych, jak Amanda Burden, „interes prywatny pozostaje zawsze w konflikcie z przestrzenią publiczną" [7]. Jako największe zagrożenia podnoszone są: kurczenie się strefy publicznej, fragmentacja i segregacja, wykluczenie i ograniczenie dostępu, homogenizacja, militaryzacja przestrzeni, kontrola zachowań konsumenckich, zawłaszczanie symbolicznego charakteru[5]. Te zagrożenia prowadzą do konkluzji, że krytyka prywatyzacji dotyczy innej skali i obiektów – miejsc operowania kapitału. Są konfliktogenne, zwłaszcza gdy dotyczą kwestii i roszczeń finansowych[6]. Jednocześnie autorzy tacy jak David Miller zwracają uwagę na to, że zagadnienie komercjalizacji (w tym przestrzeni publicznej) nie jest tak jednoznaczne, jak ocenia to dzisiaj krytyka [11].

Z wielu powiązanych ze sobą powodów, podyktowanych w dużej mierze uwarunkowaniami polityczno-ekonomicznymi neoliberalnego kapitalizmu, miasta zmuszone są do współpracy z kapitałem prywatnym przy realizacji inwestycji miejskich. Balansowanie pomiędzy oczekiwaniami społeczności miasta a interesem

[5] Zagrożenia te wymieniają między innymi Charles W. Moore, Kevin Keim [8] i George Ritzer [9].

[6] Zwracają na to uwagę autorzy raportu SARP na temat polskich przestrzeni publicznych – Elżbieta Czyżewska i Adam Czyżewski [10, s. 116].

trate these possibilities to enrich particular categories of spaces, examples of similar places from Antwerp, Copenhagen and Montreal have been cited, as their operating model can be considered as exemplary.

Where do private spaces belong?

In light of the introductory assumption, and to justify the planned comparison, it is crucial to decide whether beach bars can be treated as public spaces and, indirectly, whether they are complementary to and/or competitive with them. Formally, as private spaces, they cannot and should not even be considered as such, yet taking certain premises resulting from their definition and, above all, their practices, the opposite may turn out to be true.

Risks and benefits of privatisation

Private spaces that converge with public spaces, facilities such as shopping and leisure centres and even private parks are nothing new in modern cities. These places, described as quasi-public – "different" and for some even alien – are highly controversial and severely criticised. Many authors have spoken about the negative effects of having public spaces privatised and commercialised, starting with Henri Lefebvre [3], Manuel Castells [4] and David Harvey [5]. Andy Merrifield has a very fresh approach to these problems [6]. For some, e.g., for Amanda Burden, "private interest always conflicts with public space" [7]. The greatest threats mentioned include: a shrinking public zone, fragmentation and segregation, exclusion and restriction of access, homogenisation, militarisation of space, controlling consumer behaviour and appropriating the site's symbolic character[5]. These threats lead to the conclusion that criticism of privatisation concerns a different scale and objects – places where capital operates. They trigger conflicts, especially when they refer to financial issues and claims[6]. Simultaneously, authors such as David Miller draw attention to the fact that commercialisation (including public space) is not as unambiguous as the criticism judges it today [11].

For several interconnected reasons, largely dictated by political and economic conditions of neoliberal capitalism, cities are forced to cooperate with private capital in implementing urban investment activities. Balancing between expectations from the city public and (private) investors' interests induces uneasy compromises, particularly difficult in the absence of appropriate legal regulations [10, p. 112]. However, even taking how deficient legislation is in this respect, various examples show that it is possible to work out solutions to avoid these threats and dangers along with bad and undesirable sides of privatisation. Private spaces can serve users perfectly and at the same time positively affect the neighbourhood[7].

[5] These threats are mentioned by Charles W. Moore, Kevin Keim [8] and George Ritzer [9].

[6] This is noted by the authors of the SARP report on Polish public spaces – Elżbieta Czyżewska and Adam Czyżewski [10, p. 116].

[7] PPS engages in such projects and encourages them [12].

inwestorów (prywatnych) wymusza niełatwe kompromisy, szczególnie trudne w sytuacji braku właściwych uregulowań prawnych [10, s. 112]. Jednak – nawet przy niedoskonałości prawa w tym zakresie – jak pokazują różne przykłady, możliwe jest wypracowanie rozwiązań omijających powyższe zagrożenia i niebezpieczeństwa oraz złe, niepożądane strony prywatyzacji – przestrzenie prywatne mogą doskonale służyć użytkownikom i jednocześnie korzystnie oddziaływać na sąsiedztwo[7].

Poddany w latach 80. XX w. rewaloryzacji – prowadzonej przez Whiliama Whyta według zasad *placemakingu* (PPS) – Bryant Park w Nowym Jorku [13] jest bardzo dobrym przykładem takiego kompromisu. Ta prywatnie zarządzana, ogólnie dostępna przestrzeń o wysokiej jakości została uznana za wielki sukces przez profesjonalistów i użytkowników, a tym samym stała się jedną z najbardziej popularnych przestrzeni w mieście, wyznaczając pewien pożądany poziom odniesienia nie tylko dla prywatnych przestrzeni. Łukasz Pancewicz, analizując różne inne formy prywatyzacji przestrzeni publicznych [14, s. 82–85], pokazuje korzystne strony współdziałania, jak społeczne uzupełnienie pracy służb miejskich, sprawność funkcjonowania, przedsiębiorczość, zwiększenie i uatrakcyjnienie oferty miasta. Decydujące są z pewnością „intencje", które oprócz skali przestrzeni oraz stopnia jej komercjalizacji (co dotyczy również przestrzeni publicznych) w dużym stopniu zależą od gotowości otwarcia danego miejsca na ludzi. Taką gotowość oddaje już sama definicja przeznaczenia przestrzeni publicznej, która w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym została określona jako […] *obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych* [15, s. 3]. Nie ma w niej żadnego odniesienia do typu własności, jedynie pierwszy człon nazwy „publiczna" domyślnie przywołuje wspólną kategorię posiadania. Przestrzeń publiczna nie oznacza publicznej własności. Istotna jest możliwość użytkowania jej przez wszystkich (jak najpełniejsza dostępność), oznaczająca „miejsce wspólne", „miejsce wspólnego użytkowania", które według autorów raportu SARP jest […] *fragmentem przestrzeni publicznej* […], *w którym ujawnia się ważny splot interesów publicznych, praktyk społecznych i oczekiwań mieszkańców* [10, s. 113]. Niewątpliwie własność prywatna nie jest więc przeszkodą.

Nieadekwatność wartościowania opartego na rodzaju własności, które wynikałoby z rygorystycznego trzymania się definicji, jest wyraźnie kłopotliwa. Prywatny właściciel czy prywatna własność przestrzeni publicznej odruchowo konotowane są w negatywny sposób. Jednak wbrew pozorom publiczna forma własności również nie pozwala na czytelne i oczywiste definiowanie interesu publicznego w odniesieniu do wszystkich składowych przestrzeni (funkcja, forma, wartości społeczne). Biorąc pod uwagę cel przeprowadzonych badań, szukanie podziałów pomiędzy tym co prywatne i publiczne wydaje się (szczególnie dzisiaj) nie mieć sensu. Chociaż zagroże-

[7] PPS angażuje się w takie projekty i do nich zachęca [12].

The Bryant Park in New York [13], regenerated in the 1980s by William Whyte according to placemaking principles (PPS), is a very good example of such a compromise. This privately managed, high quality, publicly accessible space has been recognised as a great success both by professionals and users and has thus become one of the most popular spaces in the city, setting a certain desirable benchmark for private spaces. When analysing various other forms of privatising public spaces, Łukasz Pancewicz [14, pp. 82–85] shows benefits of cooperation, such as society complementing the work of city services, efficient operation, entrepreneurship along with broader and more attractive city offer. Decisive factors certainly include "intentions", which apart from the scale of the space and the degree of its commercialisation (which also applies to public spaces) largely depend on the readiness to open the place to people. This readiness is already reflected in the very definition of the purpose that a public space has. The Act on Spatial Planning and Development defines it as […] *an area of particular importance for meeting residents' needs, improving their quality of life and fostering social networking* [15, p. 3].

There is no reference to the ownership type, only the first part of the name, i.e., "public" by default invokes a common ownership category. Public space does not mean public ownership. What is important is that it can be used by everyone (as accessible as possible), meaning a "common place", a "place of common use", which according to the SARP report authors is […] *a fragment of public space* […], *which exposes several public interests, social practices and residents' expectations* [10, p. 113]. Undoubtedly, private property is not an obstacle.

Evaluation that is based on the ownership type, which results from rigorous adherence to the definition, is clearly inadequate and problematic. A private owner or private ownership of a public space automatically carries negative connotations. Despite appearances, however, the public ownership form does not allow for a clear and obvious definition of the public interest in relation to all components of the space (function, form, social values) either. Taking into account the purpose of the research, looking for divisions between what is private and what is public seems (especially today) to make no sense. Although dangers resulting from the privatisation (and commercialisation) of space are obvious and cannot be ignored, they certainly cannot be treated as a reproach to beach bars.

Private or public space?

The word "bar" (a catering establishment) refers to the architectural typology, mostly interior – concerning the purpose of the building interior. By adding "beach" the "bar" is switched to the "bar on the beach". Thus, its "structure-and-purpose" character changes to that related to the space, i.e., being a typology of the place – external, belonging by its location (in urban areas) to the city space. Merely this premise allows for recognising the urban and public status of beach bars. Additionally, they rely on tenancy, which makes their character tem-

nia wynikające z prywatyzacji (i również komercjalizacji) przestrzeni są ewidentne i nie dają się pominąć, to jednak z całą pewnością trudno je traktować jako zarzuty w odniesieniu do beach barów.

Przestrzeń prywatna czy publiczna?

Słowo „bar" (lokal gastronomiczny) odnosi się do typologii architektonicznej, przeważnie wewnętrznej – dotyczącej przeznaczenia wnętrza budynku. Dodanie „beach" (pol. „plażowy") zmienia „bar" na „bar na plaży" i zmienia „obiektowo-kubaturowy" charakter na powiązany z przestrzenią, tj. będący typologią miejsca – zewnętrzną, przynależną przez swoją lokalizację (na terenach miejskich) do przestrzeni miasta. Już tylko ta przesłanka pozwala uznać miejski – publiczny status beach barów. Dodatkowo korzystają one z dzierżawy, przez co ich charakter jest tymczasowy – niepewny, a to nie daje im mocnej (w domyśle: zagrażającej innym miejscom) pozycji. Pomimo posiadania ogrodzeń (a i te nie występują wszędzie) beach bary są jednak w pełni dostępne i to nie tylko w godzinach otwarcia. Poziom cenowy oferowanych przez nie usług jest umiarkowany (co oczywiście nie oznacza, że ich oferta jest dla każdego równie dostępna, ale wstęp na wydarzenia jest zawsze bezpłatny). Bardzo ważne jest też to, że tereny przyległe mogą być swobodnie użytkowane, a ludzie mają możliwość dowolnej zmiany przestrzeni i łączenia form konsumpcji[8], co w przestrzeniach miejskich i wydarzeniach organizowanych przez miasto jest ograniczane lub wręcz często całkiem niemożliwe[9].

Beach bary (przynajmniej w obecnej formie) sytuują się daleko od zagrożeń prywatyzacji omawianych przez wspomnianych wcześniej autorów. Jedyne niebezpieczeństwa, jakie można tym miejscom przypisać z tego tytułu, to brak dostępności (wykluczenie), a także *disneyfikacja* (podporządkowanie formy celowi komercyjnemu), w mniejszym stopniu brak nieograniczonej możliwości wypowiedzi (zgromadzeń) oraz brak kontroli społecznej[10]. Zarzuty te, o ile w ogóle są zasadne, mogą dotyczyć tylko najnowszych, największych i bardziej sformalizowanych beach barów[11].

Podniesiony zarzut dotyczący wykluczenia można odnieść również do typowych przestrzeni publicznych. Zarówno w przestrzeniach miejskich (z wyjątkiem parków i terenów im podobnych), jak i w beach barach zaobserwowano różne formy wykluczenia, głównie ekonomicznego. Jednak w zwykłym, codziennym użytkowaniu raczej trudno odnaleźć wyraźne jego przejawy. Poza tym zarzut ten stanowi szerszy, można powiedzieć systemowy problem – bardziej dotyczy sfery publicznej i jako taki

[8] Wyjątkiem jest stosowany w niektórych beach barach zakaz wnoszenia własnego alkoholu, jednak kontrolowanie wchodzących zaobserwowałem tylko w jednym miejscu – „Prosto z Mostu".

[9] Dotyczy to przede wszystkim wydzielania przestrzeni publicznej podmiotom prywatnym na wyłączność przy okazji organizacji wydarzeń sportowych, jak np. strefa widza na Euro 2012 [16].

[10] Te niebezpieczeństwa analizuje Sharon Zukin [17].

[11] Chodzi tu szczególnie o największy „HotSpot! Beach Bar", a także „Prosto z Mostu".

porary – uncertain, and this does not give them a strong (by implication: threatening other places) position. Even though they have fences (and these are not everywhere), beach bars are fully accessible even after opening hours. Prices for their services are at a moderate level (which obviously does not mean that their offer is equally accessible to everyone, yet admission to events is always free). It is also very important that adjacent areas may be used freely and thus people can easily change their place and combine forms of consumption anytime they want[8], which in urban spaces and during events organised by the city is limited or often quite impossible[9].

Beach bars (at least in their current form) are far from the privatisation threats discussed by the aforementioned authors. The only dangers that can be attributed to these places are their inaccessibility (exclusion), as well as Disneyfication (subordination of the form to a commercial purpose), to a lesser extent the lack of unrestricted possibility of expression (gatherings) and the lack of social control[10]. These assertions, if at all reasonable, can only refer to the newest, largest and more formalised beach bars[11].

The exclusion allegation can also be applied to typical public spaces. Both in urban spaces (except for parks and similar areas) and in beach bars, various forms of exclusion (mainly economic) have been observed. In their normal everyday operation, however, it is rather difficult to find clear manifestations of that. Besides, this allegation presents a broader, one could say systemic problem – it refers more to the public sphere and as such it virtually cannot be resolved in public space[12].

The next allegation, namely Disneyfication, i.e., creating the space in a form that fosters consumer behaviour, is justified, although it certainly does not happen at the expense of urban authenticity. Regardless of how severely beach bars are assessed in this respect observations confirm that in several cases the balance between the commercial requirement and the quality and climate of the space is maintained, while in some places the creation of form is hardly noticeable[13].

The above analysis indicates that there are some crucial values which need to be taken into account to be able to safely study beach bars just like any other spaces. Elaborating on the above quoted basic definition from the Act on Spatial Planning and Development, there are three postulates that comprise and determine the criteria which, if met, allow the space to be considered as public (common). Firstly, it is to be a vibrant space which is to make being and staying in the city more attractive. Secondly, the character of this place needs to be transparent, it must

[8] The exception is the ban on bringing in your own alcohol in some beach bars, but I have only seen one place where you can be checked while entering – "Prosto z Mostu".

[9] It refers above all to allocating public space to private entities for the exclusive organisation of sports events, such as the spectator zone for Euro 2012 [16].

[10] These dangers are analysed by Sharon Zukin [17].

[11] This is particularly true of the largest "HotSpot! Beach Bar" and also "Prosto z Mostu".

[12] I raised this issue in [18, pp. 14–16].

[13] Such as, e.g., "Forma Płynna".

jest właściwie niemożliwy do rozstrzygnięcia w przestrzeni publicznej[12].

Kolejny zarzut, czyli *disneyfikacja*, tj. kreowanie formy przestrzeni w sposób wspierający zachowania konsumenckie jest zasadny, ale na pewno nie obywa się kosztem miejskiej autentyczności. Niezależnie od tego, jak surowo beach bary zostaną pod tym względem ocenione, w wielu z nich, co wynika z obserwacji, równowaga pomiędzy wymogiem komercyjnym a jakością i klimatem przestrzeni jest zachowana, a w niektórych miejscach kreowania formy prawie się nie zauważa[13].

Na tle powyższej analizy wydaje się, że – aby beach bary można było bezpiecznie traktować jak inne przestrzenie – kluczowe są pewne wartości, które powinny być uwzględnione. Rozwijając przytoczony zapis podstawowej definicji z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w trzech postulatach można zamknąć oraz określić kryteria, których spełnienie pozwala na uznanie przestrzeni za publiczną (wspólną). Po pierwsze ma to być przestrzeń służąca uatrakcyjnieniu bycia – przebywania w mieście, tętniąca życiem przez długi czas. Po drugie to miejsce o transparentnym charakterze, otwarte dla każdego, bez barier architektonicznych, ekonomicznych i mentalnych. I po trzecie, zarazem najważniejsze, wywołujące aktywność ludzi, a ponad wszystko skłaniające ich do interakcji[14].

Powyższe postulaty, wywiedzione z katalogu stosowanych praktyk tworzenia dobrych, żyjących miejsc, decydują o pożądanym (dla miasta i jego mieszkańców) sposobie działania i charakterze przestrzeni (niezależnie od rodzaju ich własności). Kładą one nacisk na wartości, które są dużo bardziej istotne niż własność. Z pewnością cechy te są uniwersalne dla wszystkich rodzajów przestrzeni, a tym samym mogą posłużyć jako płaszczyzna odniesienia do zamierzonego porównania prywatnych przestrzeni beach barów z publicznymi miejskimi.

Porównanie z miejskimi przestrzeniami publicznymi

Sytuacja/Kontekst miasta

Beach bary, oferując odmienną od oficjalnych miejskich przestrzeni publicznych formułę, wpisują się pomiędzy dwa główne (a zarazem różne) modele spędzania czasu wolnego we współczesnych (szczególnie polskich) miastach: pierwszy, w którym główną siłą napędzającą jest gastronomia, oraz drugi – rekreacyjny, pozwalający na wypoczynek na świeżym powietrzu[15]. Łącząc te dwa modele oraz dodatkowo proponując aktywność sportową, beach bary wypełniają niszę – takich przestrzeni w mieście do tej pory po prostu nie było. Wnoszą nowy sposób

[12] Poruszyłem tę kwestię w [18, s. 14–16].

[13] Jak np. „Forma Płynna".

[14] Postulaty te ujęte zostały w zasadach organizowania i użytkowania przestrzeni publicznych w „Karcie Przestrzeni Publicznej" TUP przyjętej przez III Kongres Urbanistyki Polskiej [19, s. 7].

[15] Raport PNP Paribas Real Estate przedstawiający mocne i słabe strony przestrzeni publicznych w głównych miastach Polski zwraca uwagę na to, że funkcjonują głównie w oparciu o gastronomię [20].

be open to everyone, without architectural, economic and mental barriers. And last but not least, it is to trigger people's activity and, above all, encourage them to interact with each other[14].

The above postulates, derived from the catalogue of practices used to create good, lively places, determine the desired (both for the city and its inhabitants) *modus operandi* and character of the place (regardless of their ownership). They highlight values that are much more important than ownership. Certainly, these features are universal for all types of spaces, and thus can serve as a reference point for the intended comparison between private beach bars and public urban spaces.

Comparison with urban public spaces

Status/Context of the city

Beach bars offer a formula different from official urban public spaces, and thus fit between two main (and at the same time distinct) models of spending free time in modern (especially Polish) cities. The first one is where gastronomy is the main driving force, while the second is related to recreation and enables relaxation in the open air[15]. By combining these two models and additionally offering sporting activities, beach bars fill a niche – such spaces have simply not existed in the city until now. They introduce a new way of functioning, treat places for people differently and offer the public more opportunities. They provide a variety of attractions, constant entertainment, and simultaneously and above all freedom of staying somewhere for a long time combined with a rich programme, a large selection of venues and a wide catering offer. All these elements can also be found in the city, in other spaces, but nowhere else do they occur together as naturally as in beach bars.

When investigating public spaces in Wrocław from 2004 to 2012, I identified three transformation levels of urban public spaces: aesthetisation, design and space creation [21, p. 78–97]. This space transformation was underpinned by representative and symbolic values, with squares and streets in their historic setting of tourist destinations providing a reference point and model. According to users' (both residents and guests) expectations, decisions focused mainly on order, safety, visual order, and very rarely took into account their individual and sophisticated design. Usually, no proper attention was paid to the social dimension[16]. Placemaking procedures focused primarily on the implementation itself, rarely on the project, and did not provide for active monitoring of the manner of operation or animation to the full extent (e.g. management of the selection of services offered by the place).

[14] These postulates were included in the principles of organisation and use of public spaces in the "Charter of Public Space" of the TUP adopted by the 3rd Congress of Polish Urban Planning [19, p. 7].

[15] The report of PNP Paribas Real Estate presenting the strengths and weaknesses of public spaces in major Polish cities points out that they function mainly based on catering [20].

[16] This is pointed out, among others, by Magdalena Milert [22].

funkcjonowania, inaczej traktują miejsca dla ludzi, oferują im także więcej możliwości. Zapewniają różnorakie atrakcje, stałą animację wydarzeń, a jednocześnie i ponad wszystko swobodę długiego przebywania połączoną z bogatym programem, dużym wyborem miejsc i szeroką ofertą gastronomiczną. Wszystkie te elementy można odnaleźć też w mieście, w innych przestrzeniach, ale nigdzie nie występują razem tak jak w beach barach.

Analizując wrocławskie przestrzenie publiczne w latach 2004–2012, wyodrębniłem trzy poziomy transformacji miejskich przestrzeni publicznych: estetyzacja, design i kreowanie miejsca [21, s. 78–97]. U podstaw transformacji przestrzeni leżały wartości reprezentacyjno-symboliczne, dla których odniesieniem i wzorem były place i ulice w zabytkowej oprawie turystycznych destynacji. Decyzje zgodne z oczekiwaniami użytkowników (mieszkańców i gości) skupiały się głównie na porządku, bezpieczeństwie, wizualnym ładzie, w niewielu przypadkach uwzględniały indywidualny, wyrafinowany projekt. Wymiar społeczny zwykle nie był traktowany z uwagą[16]. Procedury kreowania miejsca skupiały się przede wszystkim na samej realizacji, z rzadka na projekcie, nie przewidywały aktywnego monitorowania sposobu działania ani animowania w pełnym zakresie (np. zarządzania doborem oferowanych przez miejsce usług).

Chociaż powoli zrozumienie zasad proksemicznych przeniknęło do zamówień publicznych[17], obowiązujące nastawienie w małym stopniu promuje *do-społeczny* charakter miejsc[18], pozostawiając działanie przestrzeni grze rynku i przypadkowi. Nie zmienia to faktu, że przestrzenie, szczególnie te najważniejsze, są atrakcyjne i tłumnie odwiedzane przez ludzi. W ich działaniu można jednak często odnaleźć różne niekorzystne zjawiska, a nawet wady. Porównanie przestrzeni publicznych z przestrzeniami beach barów może pomóc je zidentyfikować. Do prezentowanego poniżej porównania wybrane zostały przestrzenie, które podobnie jak beach bary są atrakcyjne i popularne, dzięki czemu spełniają pierwszy z postulatów (atrakcyjność). Z tego względu porównanie odnosi się do dwóch ostatnich (otwartość i interakcja), które odpowiadają trzem sekcjom kryteriów oceny PPS, jakimi są dostępność i połączenia, funkcja i działanie oraz wartość społeczna, przy czym w opisie omówiono najważniejsze kwestie, zwłaszcza te wymagające zmiany lub poprawy. Zestawienie analizowanych typów przestrzeni w odniesieniu do głównych zagadnień w czterech sekcjach *Diagramu miejsca* [1, s. 133] zostało szczegółowo podsumowane w tabeli 1. Każde zagadnienie było oceniane w wartościach punktowych od 1 do 4, gdzie „1" oznacza bardzo dobre, a „4" bardzo złe funkcjonowanie. Ocena ma charakter subiektywny, uśredniony, tym samym ma służyć tylko jako poglądowa[19].

[16] Zwraca na to uwagę między innymi Magdalena Milert [22].

[17] Dowodzi tego np. wizyta Jana Gehla we Wrocławiu w 2010 r. [23] oraz szkolenia i warsztaty dla urzędników miejskich [24].

[18] Termin do-społeczny to podstawowe pojęcie proksemiki wprowadzone przez Humphry'ego Osmonda (za: [25, s. 140]).

[19] Metoda PPS opiera się na subiektywnej punktacji oceniających, jednak ujednolicenie kryteriów daje wymierną, nastawioną na działanie, płaszczyznę odniesienia do porównania różnych typologii przestrzeni.

Although proximal principles have slowly been acknowledged and penetrated into public procurement[17], the current attitude does not fully promote the *socio-petal* character of places[18], leaving the way it operates to the market and chance. Nevertheless the fact remains that spaces, especially the most important ones, are attractive and crowded with people. Their operation, however, often features various disadvantages or even drawbacks. Comparing public spaces with beach bar spaces can contribute to their identification. The comparison below focuses on spaces which, similarly to beach bars, are attractive and popular, thus fulfill the first postulate (being attractive). The comparison therefore refers to the two other postulates (openness and interaction), which correspond to the three sections of PPS assessment criteria, namely accessibility and connectivity, function and performance and social value, while the description addresses the most important issues, especially those requiring change or improvement. The list of the analysed space types in relation to the main issues in the four sections of the Site Diagram [1, p. 133] is summarised in detail in Table 1. Each issue was assessed by means of scores from 1 to 4, where "1" means very good and "4" means very bad performance. The assessment is subjective and averaged, and therefore purely indicative only[19].

Type 1. Main city squares and streets

Wrocław public spaces include city squares and streets in the area of the most popular Market Square – a meeting place set in an attractive historical context which provides a comprehensive catering offer. It is complemented by various events such as concerts, fairs, etc., which, however, happen sporadically. When compared to beach bars, despite the spontaneity and crowds of visitors in the Old Town (which is a touristic place), propositions for leisure activities are somewhat "rigid" and limited practically to one way of spending time – eating at tidy outdoor restaurant tables. Apart from open-air restaurants and bars, options for stopping and staying in the public space in this part of the city are scarce. There are no other proposals for hanging out. What is striking there is a limited choice of places to sit, a poor offer of seating in a society-oriented arrangement (which is the norm in beach bars). The amount of greenery and above all trees speaks strongly in favour of beach bars, too.

There are different age groups and a wide social range observable in the Market Square and the surrounding streets. Yet, it is not a fully inclusive space – sitting in the outdoor restaurants and bars is allowed only for the clients (consumers). This makes the space less attractive and less accessible, especially for young people (no right

[17] This is demonstrated, for example, by Jan Gehl's visit to Wrocław in 2010 [23] and training and workshops for city officials [24].

[18] The term socio-petal is a basic concept of proxemics introduced by Humphry Osmond (after: [25, p. 140]).

[19] The PPS method is based on the subjective scoring of evaluators, but the unification of criteria gives a measurable, action-oriented reference plane for comparing different typologies of space.

Tabela 1. Porównanie przestrzeni (oprac. D. Dziubiński)
Table 1. Comparison of spaces (elaborated by D. Dziubiński)

	B1	B2	PP1	PP2	PP3	PP4
Dostępność/połączenia (widoczność) *Accessibility/connections (visibility)*						
Dojazd/dostępność *Accessibility*	2	2	1	2	2	2
Rozpoznawalność *Recognizability*	2	2	1	2	1	2
Widoczność *Visibility*	3	2	1	2	1	2
Atrakcje *Atractions*	2	1	2	3	2	3
Wykluczenie architektoniczne *Architectural exclusion*	3	2	2	2	2	2
Wykluczenie ekonomiczne *Enonomic exclusion*	2	2	2	1	2	2
Wizerunek/komfort *Image/comfort*						
Wrażenie *Impression*	2	2	1	2	1	3
Czystość/porządek *Cleanliness/order*	2	2	1	1	1	3
Bezpieczeństwo *Safety*	2	2	1	2	1	3
Czytelność terytorium/strefowanie/organizacja *Legibility of territory/zoning/organisation*	1	1	1	1	1	2
Design	2	2	2	3	1	4
„Gospodarska ręka” *“Homely care”*	1	2	2	3	2	4
„Swojskość” *“Homeliness”*	1	2	3	2	2	2
Różnorodność aranżacji miejsc *Variety of places arrangement*	1	1	2	3	2	2
Zieleń *Greenery*	1	2	4	1	1	1
Funkcja/działanie *Function/operation*						
Oferta gastronomiczna *Beverages and meals*	3	2	1	4	4	3
Kultura *Culture*	2	2	2	1	2	3
Sport/rekreacja *Sport/recreation*	2	1	4	2	3	3
Wydarzenia *Events*	2	1	2	4	3	2
Animacja *Animation*	1	1	2	3	3	3
Forma wspiera funkcję *Form supports function*	2	1	2	2	2	2
Miejsca do-społeczne *Sociopetal places*	1	1	1	2	2	1
Wybór miejsc do siedzenia *Choice of seating places*	1	1	2	2	2	2

Tabela 1 cd. Porównanie przestrzeni (oprac. D. Dziubiński)
Table 1 cont. Comparison of spaces (elaborated by D. Dziubiński)

Wartość społeczna *Social value*						
Różne grupy wiekowe *Different age groups*	2	2	2	1	2	1
Równowaga płci *Gender balance*	1	1	1	1	1	1
Zróżnicowanie społeczne *Social differentiation*	2	2	2	2	2	4
Relacje/interakcje *Relationships/interactions*	1	1	2	3	2	1
Zachowania/satysfakcja *Behavior/satisfaction*	1	1	1	2	2	1
Sprawczość *Agency*	1	2	3	2	2	1

Legenda: skala oceny od 1 do 4, gdzie „1" to ocena dobra, „4" – zła
BB1 – beach bary małe, o indywidualnym, niepowtarzalnym charakterze (np. „Forma Płynna"); BB2 – beach bary duże, o sformalizowanej organizacji przestrzeni (np. „HotSpot! Beach Bar"); PP1 – oficjalne przestrzenie publiczne w centrum (Rynek); PP2 – przestrzenie publiczne rekreacyjne – parki; PP3 – przestrzenie publiczne na nadbrzeżach – bulwary; PP4 – przestrzenie publiczne nieformalne/półformalne (np. Wyspa Słodowa).
Legend: rating scale from 1 to 4, where "1" is good, "4" is bad
BB1 – small beach bars with an individual, unique character (e.g. "Forma Płynna"); BB2 – large beach bars, with formalised space organisation (e.g. "HotSpot! Beach Bar"); PP1 – official public spaces in the centre (the Market Square); PP2 – public recreational spaces – parks; PP3 – public spaces on the coasts – boulevards; PP4 – informal/semi-formal public spaces (e.g. the Słodowa Island).

Typ 1. Główne place i ulice miasta

Przestrzeniami publicznymi Wrocławia są place i ulice miejskie w rejonie najbardziej popularnego Rynku – miejsca spotkań w atrakcyjnym kontekście historycznym, zapewniającym wszechstronną ofertę gastronomiczną. Uzupełniają ją różne wydarzenia (koncerty, jarmarki itp.), które jednak pojawiają się sporadycznie. Na tle beach barów, pomimo żywiołowości i tłumów odwiedzających Stare Miasto (miejsce turystyczne), propozycje aktywności są nieco „sztywne", ograniczone praktycznie do jednego sposobu przebywania – konsumpcji przy stolikach w uporządkowanych ogródkach. Poza ogródkami możliwości zatrzymania i przebywania są w przestrzeni publicznej tej części miasta niewielkie. Brakuje innych propozycji spędzania czasu. Uderza tu ograniczenie wyboru miejsc do siedzenia, uboga oferta miejsc w układzie *do-społecznym* (które to ustawienie w beach barach jest normą). Również ilość zieleni, a najbardziej drzew, przemawia zdecydowanie na korzyść beach barów.

W Rynku i na okolicznych ulicach widoczne są różne grupy wiekowe oraz szeroki przedział społeczny, jednak nie jest to przestrzeń w pełni inkluzywna – w ogródkach nie można przebywać, nie będąc klientem (konsumentem). Przestrzeń staje się przez to mniej atrakcyjna i mniej dostępna, zwłaszcza dla młodzieży (brak oferty, ceny), która ucieka poza nią, wybierając tańsze miejsca, np. nad rzeką. Wyjątkiem są nieformalne miejsca na obrzeżach, zajęte np. przez deskorolkowców[20] czy naznaczane przez

[20] Opisuje to Magdalena Mayer [26, s. 107].

offer or prices), who flee from it and choose cheaper places, e.g., by the river. Some exceptions include informal places on the outskirts, occupied among others by skateboarders[20], or sub-cultures marking the space with stickers on the wall[21]. In case of beach bars, however, their full accessibility also relies on the size of one's wallet, thus in this respect they don't do very well, either. Simultaneously, they offer a much larger selection of other attractions that do not involve paying (sports fields, beach, etc.). In this context, a direct link to adjacent green areas and (except for selected cases) openness to other, unrelated to the bars' own activities in the immediate vicinity is also important.

The difference in scale and size, rank, standard and finally the very form of beach bars and public spaces seems to undermine the sense of the above comparison, however the trend for including atypical functions is evident. It is worth mentioning the example of Dageraadplaats Square in Antwerp[22], as it shows that, by enriching a public space with additional functions such as sports fields, playgrounds and moveable seats, as well as greenery and trees, can be (like beach bars) diverse and "familiar".

Type 2. Parks

Parks provide a very diversified time-spending pattern, most importantly in close relationship with nature, which makes them similar to beach bars. From the point of view

[20] It is described by Magdalena Mayer [26, p. 107].
[21] I analysed activities on the outskirts of the Market in [27].
[22] Design by T.O.P. Office [28].

subkultury wlepkami na ścianach[21]. Pod tym względem beach bary, w których na pełną dostępność pozwala jednak także zasobność portfela, również jawią się mniej korzystnie. Jednocześnie oferują one dużo większy wybór innych atrakcji, które nie są powiązane z koniecznością opłaty (boiska, plaża itp.). Ważne jest też w tym kontekście bezpośrednie powiązanie z przyległymi terenami zielonymi i (poza wybranymi przypadkami) otwartość na inne, niepowiązane z działalnością własną rodzaje aktywności nawet w najbliższym sąsiedztwie.

Odmienność skali i wielkości, rangi, standardu i w końcu samej formy beach barów i przestrzeni publicznych wydaje się podważać sens powyższego porównania, jednak trend włączenia nietypowych funkcji jest widoczny. Warto tu przywołać przykład placu Dageraadplaats w Antwerpii[22], który pokazuje, że przestrzeń publiczna dzięki wzbogaceniu jej o dodatkowe funkcje, takie jak boiska, place zabaw, mobilne siedziska, a także o zieleń i drzewa, może być (podobnie jak beach bary) różnorodna i „swojska".

Typ 2. Parki

Parki pozwalają w różny sposób spędzać czas, co szczególnie ważne, w ścisłej relacji z naturą, przez co zbliżone są do beach barów. Natomiast ich oferta atrakcji z punktu widzenia współczesnego użytkownika jest skromna. Dotyczy to gastronomii (przynajmniej we Wrocławiu)[23], ale także form rekreacji czy ogólnie różnorodnych form aktywności. Podobnie jak w Rynku wybór możliwości przesiadywania w parkach jest wbrew pozorom mocno ograniczony[24].

Mimo że nie zawsze atrakcyjne dla wszystkich, parki, jako najbardziej klasyczne przestrzenie publiczne[25], są miejscami o wiele bardziej demokratycznymi niż przestrzenie miejskie czy beach bary. Z pewnością korzystają z nich dzieci i seniorzy, natomiast młodzież (licealna i studencka) w małym zakresie.

Przestrzenie parków, chociaż potencjalnie elastyczne, traktowane są przede wszystkim jako rezerwuar zieleni, miejsce odpoczynku i spokojnej rekreacji, przez co zyskały konotację „statecznych". Przestrzenie parku mają „luźny" charakter, jednak – chociaż dopuszczają duży zakres swobody zachowań – jest on wciąż mniejszy niż w prywatnych przestrzeniach beach barów.

Taki stan rzeczy wynika tylko ze sposobu zarządzania i łatwo można to zmienić. Przykładem jest park Spoor Noord w Antwerpii[26], którego organizacja i bogaty program zapewniają różnorodność możliwych sposobów użytkowania, odpowiadającą nawet na niekreślone i niezdefiniowane wcześniej potrzeby użytkowników.

[21] Aktywności na obrzeżach Rynku analizowałem w [27].

[22] Projekt T.O.P. Office [28].

[23] W ostatnich latach to się zmienia – w parkach oraz w ich sąsiedztwie powstają bary i restauracje.

[24] W większości wypadków ograniczają się one do typowych ławek, w pogodne dni też trawników.

[25] U podstaw dzisiejszego poglądu na demokratyczną przestrzeń publiczną leży XIX-wieczny model przestrzeni parkowej, zapoczątkowany projektem Central Parku Fredericka Law Olmsteda [29].

[26] Park Spoor Noord, Antwerp projekt: Studio 03 [30].

of the contemporary user, however, the range of attractions offered there is rather modest. It involves eating out (at least in Wrocław)[23], but also recreation and generally various forms of activity. Contrary to appearances and like in the Market Square, the choice of options to hang out in parks is very limited[24].

Although not always attractive to everyone, parks, as most classic public spaces, are much more democratic places than urban areas or beach bars[25]. They are certainly used by children and the elderly, while young people (high school and university students) benefit from them to a small extent.

Although potentially flexible, park areas are treated primarily as a reservoir of greenery, a place to rest and enjoy light recreation, thus they gained the connotation as "stable". Park spaces have a "laidback" character, yet although they allow for a considerable freedom in behaviour it is still lower than in private beach bar spaces.

This is only due to the way parks are managed and can easily be changed. One example is the Spoor Noord park in Antwerp[26], whose organisation and rich programme provide a variety of possible uses, even meeting the unspecified and undefined needs of its users.

Type 3. Boulevards

Due to their riverside character boulevards represent the public space model which is the closest to beach bars, although they are clearly distinct in their form and programme. There are two subtypes: walking and beach and recreation boulevards. The first one can be illustrated by Xawery Dunikowski Boulevard [Bulwar Xawerego Dunikowskiego] in Wrocław, while Politechniki Boulevard [Bulwar Politechniki] (also in Wrocław) represents the latter type.

The first example is a representative space for strolling, walking and "parading" in front of others. Several interesting, diversely designed outskirts deserve attention in this case, as they are perfect for sitting and watching other people (or views). Apart from that, the place does not offer many options – the programme offered by the walking boulevard is poor, no eating out[27] or sitting over coffee options are available, and there is practically no offer to spend time actively doing sports or having fun outdoors, etc. Dunikowski Boulevard does not offer any other attractions and animated events are rare. Politechniki Boulevard, on the other hand, is equipped with a few sports fields (for volleyball, badminton and children's football) and a sequence of clever, diverse seats arranged along the river (benches, wooden platforms protruding

[23] This has been changing in recent years – bars and restaurants are being built in parks and their vicinity.

[24] In most cases, they are limited to typical benches, and on sunny days, also lawns.

[25] The basis of today's view on democratic public space was formed by the 19th century model of park space, initiated by Frederick Law Olmsted's Central Park project [29].

[26] Park Spoor Noord, Antwerp design: Studio 03 [30].

[27] The research was conducted in 2018–2019. In 2020, small catering pavilions were built on Dunikowski Boulevard.

Typ 3. Bulwary

Bulwary ze względu na nadrzeczny charakter reprezentują najbardziej zbliżony do beach barów model przestrzeni publicznej, chociaż są wyraźnie formalnie i programowo odmienne. Można w nich rozróżnić dwa podtypy: spacerowy i plażowo-rekreacyjny. Przykładem pierwszego jest we Wrocławiu Bulwar Xawerego Dunikowskiego, drugi typ reprezentuje Bulwar Politechniki.

Pierwszy przykład jest reprezentacyjną przestrzenią do przechadzania się, spacerowania, „paradowania" przed innymi. Na uwagę zasługują ciekawie, różnorodnie zaprojektowane krawędzie służące doskonale do przesiadywania i obserwacji innych ludzi (lub widoków). Poza tym miejsce nie daje wielu możliwości – program spacerowego bulwaru jest ubogi, brakuje możliwości zjedzenia posiłku[27], posiedzenia przy kawie, nie ma też praktycznie żadnej oferty aktywnego spędzania czasu w formie zabawy, sportu itp. Bulwar Dunikowskiego nie oferuje innych atrakcji, animowane wydarzenia pojawiają się rzadko. Bulwar Politechniki z kolei wyposażony jest w parę boisk (siatkówka, badminton, piłka nożna dla dzieci) i ciąg pomysłowych, różnorodnych siedzisk ustawionych wzdłuż rzeki (ławki, wystające z brzegu drewniane platformy), ma też trawiaste i piaskowe plaże[28]. Jest też tu przystań dla łodzi i kajaków (chociaż bez wypożyczalni). Animacja ograniczona jest do sporadycznych wydarzeń. W obu przestrzeniach wielość różnorodnych siedzisk, otwarty charakter przestrzeni nad wodą oraz spokój zbliżają formalnie oba te miejsca do beach barów.

Z jednej strony to, że te miejsca są odwiedzane przez ludzi w różnym wieku, w tym rodziny, pozytywnie je wyróżnia (i upodabnia do parków). Z drugiej jednak brak wyposażenia do czynnego wypoczynku[29], a szczególnie niedostatek gastronomii, nawet w małej, ale stałej formie bardzo ogranicza możliwości różnorodnego spędzania czasu w tych miejscach. Przy Bulwarze Politechniki niedostatki te wykorzystały właśnie beach bary, które ulokowały się obok[30].

Kierunek rozwoju takich przestrzeni dobrze obrazuje przykład bulwaru przy Islands Brygge w Kopenhadze[31], który jest komplementarną przestrzenią publiczną o charakterze rekreacyjnym, łączącą trawiaste plaże, molo z basenem, pobliskie przystanie kajaków i łodzi oraz całe niezbędne zaplecze.

Typ 4. Przestrzenie nieformalne (półformalne)

Szczególnym rodzajem przestrzeni pośród przyjętych do porównania są te, które można nazwać nieformalnymi (i/lub półformalnymi). We Wrocławiu najbardziej reprezentatywnym dla tego typu przykładem była do 2014 r.

[27] Badania prowadzone były w latach 2018–2019. W 2020 r. na Bulwarze Dunikowskiego powstały małe pawilony gastronomiczne.

[28] Projekt: arch. A. Poniewierka i W. Śliwa (Protolab) [31].

[29] Dotyczy to tylko Bulwaru Dunikowskiego.

[30] Są to „Forma Płynna" i „Przystań Odrana".

[31] Projekt BIG + JDS [32].

from the bank), there are also grass and sand beaches[28]. There is also a haven for boats and kayaks (although without a rental shop). Animation is limited to occasional events. In both spaces there is a multitude of different seating, while their open space situated by the water and the calmness bring both these places formally closer to beach bars.

On the one hand, the fact that these places are visited by people of different ages, including families, makes them stand out positively (and makes them similar to parks). On the other hand, however, absence of equipment for leisure activities[29], and especially the lack of catering services present even in a small but permanent form, greatly limits the scope of leisure opportunities available in these places. At Politechniki Boulevard, beach bars took advantage of these deficiencies and established themselves nearby[30].

The development for such places is well illustrated by the example of Islands Brygge Boulevard in Copenhagen, which is a complementary public recreational space, connecting grassy beaches, a pier with a swimming pool, nearby canoe and boat harbours and all necessary facilities[31].

Type 4. Informal spaces (semi-formal)

A particular type of space among those included in this comparison are those that can be called informal (and/or semi-formal). Until 2014 (and to some extent even today) Słodowa Island[32] is the most representative example of this type. It is a park-like area with trees in an excellent location (500 m from the Market Square), which is simultaneously isolated from the city by water. The place, apart from lawns and few benches, had no attractions, while its infrastructure was limited to portable toilets. Young people were the main guests here, even during the day the area was not used by people of different age who chose the neighbouring islands: Piasek and Daliowa (a place for walks and quiet relax) and Bielarska (a playground for children).

What has happened on Słodowa Island greatly resembles the creation of beach bars, although formally and organisationally these are completely different spaces. The organization and management in bars is more holistic, their program offer is richer, as is their equipment. On Słodowa Island these elements have been absent (except for the necessary control conditions). Both places share the freedom of behaviour, although on the island it is much greater, even extreme[33]. When compared with beach bars and all other urban spaces mentioned above, the difference lies in the state which could be called a feeling of lack of control (even though the area is owned

[28] Design: arch. A. Poniewierka and W. Śliwa (Protolab) [31].

[29] It refers only to Dunikowskiego Boulevard.

[30] These are "Forma Płynna" and "Przystań Odrana".

[31] Design by BIG + JDS [32].

[32] Since 2014, the island has been closed at night, which has changed the nature of the events and activities taking place there to less lively but also safer.

[33] The nature of what happens on the island can be described as "partying", where users set (and control) standards of behaviour.

(i do pewnego stopnia nadal jest) Wyspa Słodowa[32] – parkowa, zadrzewiona przestrzeń w doskonałej lokalizacji (500 m od Rynku), a jednocześnie odizolowana od miasta wodą. Miejsce, poza trawnikami i nielicznymi ławkami, nie miało żadnych atrakcji, infrastruktura ograniczona była do przenośnych toalet. Wśród gości dominowała tu młodzież – nawet w ciągu dnia teren nie był użytkowany przez osoby w innym wieku, które wybierały sąsiadujące wyspy: Piasek i Daliową (miejsce spacerów i cichego odpoczynku) oraz Bielarską (plac zabaw dla dzieci).

To co się dzieje (a raczej działo) na Wyspie Słodowej do złudzenia przypomina kreowanie beach barów, chociaż formalnie i organizacyjnie są to jednak zupełnie inne przestrzenie. Organizacja, zarządzanie tymi ostatnimi jest w większym stopniu całościowe, oferowany program jest bogatszy, tak jak i samo ich wyposażenie. Na Wyspie Słodowej elementów tych w ogóle (poza niezbędnymi warunkami kontroli) nie było i nie ma. Wspólna dla obu przestrzeni jest dopuszczana przez te miejsca swoboda zachowania, przy czym na wyspie jest ona dużo większa, nawet można powiedzieć ekstremalna[33]. Różnicą w stosunku do beach barów, ale także i do wszystkich innych wymienionych przestrzeni miasta jest stan, który można by nazwać poczuciem braku kontroli (mimo własności miejskiej terenu). Przekłada się on na możliwości samodzielnego zaspokajania skrajnych, w odczuciu większości także nietypowych potrzeb, które nigdzie (lub w niewielkim stopniu) nie są w przestrzeni publicznej dopuszczone.

W kontekście przywołanych nieformalnych czy półformalnych typów przestrzeni ciekawie jawi się przykład także półformalnego miejsca, jakim jest Le Village au Pied-du-Courant w Montrealu[34], gdzie na terenie składowania śniegu, w miesiącach poza sezonem zimowym realizowana jest idea podobna beach barom, z tym że pomysł i organizacja są oddolne, a nie prywatne i komercyjne.

Z powyższego porównania wyłania się przede wszystkim obraz daleko idącego podobieństwa funkcji i działania beach barów do miejskich przestrzeni publicznych jako miejsc spotkania i interakcji między ludźmi, co pozwala na traktowanie ich także jako przestrzenie publiczne. Widoczna jest tu wyraźna zbieżność z przestrzeniami miejskimi, które wykorzystują prywatne, komercyjne funkcje. Przestrzenie centralne (jak np. wrocławski Rynek) pozbawione handlu opierają swoje działanie głównie na prywatnej gastronomii, bez niej nie byłyby tak atrakcyjne. Parki i bulwary są na razie tylko nieznacznie wspomagane dodatkowymi zewnętrznymi funkcjami, ale tam gdzie się one pojawiają, przestrzenie wyraźnie ożywają. Przykłady Bulwaru Politechniki, przy którym pojawiły się dwa beach bary, oraz Wyspy Słodowej, gdzie na zacumowanych barkach urządzono knajpki, a w sąsiedztwie

[32] Od 2014 r. wyspa jest zamykana w godzinach nocnych, co zmieniło charakter odbywających się tam wydarzeń i realizowanych rodzajów aktywności na mniej żywiołowy, ale też bardziej bezpieczny.

[33] Charakter tego, co dzieje się na wyspie, można określić jako „imprezowy", gdzie użytkownicy sami wyznaczają (i kontrolują) normy zachowania.

[34] Projekt l'ADUQ (Association du design urbain du Québec) [33].

by the city). It translates into the possibility of satisfying the extreme needs, atypical for the majority, which are not allowed anywhere in any public space (or allowed only to a small extent).

In the context of the mentioned informal or semi-formal space types, the example of Le Village au Pied-du-Courant in Montreal[34] seems very interesting. A snow storage area during winters, off the winter season it becomes a place where an idea similar to beach bars is implemented, except that the idea and organization are bottom-up rather than private and commercial.

The above comparison reveals above all the picture of a significant similarity between functions and operation of urban public spaces and beach bars as places for networking and interacting between people, thus the bars can be treated as public spaces as well. There is a clear convergence with urban spaces that use private and commercial functions. Central spaces (such as the Market Square in Wrocław) are deprived of trade and therefore rely mainly on private catering services, without it they would not be so attractive. For the time being, parks and boulevards are supported by additional external functions only to a small extent, yet wherever they appear the place immediately becomes more vibrant. The examples of Politechniki Boulevard, where two beach bars have opened, and Słodowa Island, where pubs have been set up on moored barges and two more beach bars have been set up in the neighbourhood, indicate an interesting typology convergence between public spaces and beach bars.

Summary

The answer to the questions posed at the beginning of the article concerning the phenomenon of creating highly attractive spaces by commercial undertakings such as beach bars, and the legitimacy of treating them as complementary or competitive to public spaces, is not clear. One could say that the majority of these places (apart from new beach bars) are located halfway between individual and active (or half-active, half-passive) way of using the space and borrowed, collective and controlled (resulting from lack of choice) forms of passive participation in the space. Whether considered from one-point or overall reference point, beach bars are an excellent mirror for urban spaces, highlighting their weaknesses and deficiencies.

The programme offered by beach bars, their efficient, flexible management combined with constant animation of events, as well as movable equipment allowing for free arrangement and choice of seating, indicate what could help improve and diversify the operation of urban public spaces. What all the compared urban space categories have in common is an inefficient and inflexible way of managing which focuses mainly on operation and aesthetics, with little regard to their constant animation. This change, or more specifically breaking the inefficient, bureaucratic model of administration and management, constitutes the greatest challenge for the future.

[34] Design by l'ADUQ (Association du design urbain du Québec) [33].

powstały dwa kolejne beach bary, wskazują na interesującą zbieżność typologii przestrzeni publicznych z beach barami.

Podsumowanie

Odpowiedź na postawione na początku artykułu pytania o fenomen kreowania przestrzeni o dużej atrakcyjności przez komercyjne przedsięwzięcia, jakimi są beach bary, oraz o zasadność ich traktowania jako uzupełniające lub też konkurujące z przestrzeniami publicznymi nie jest jednoznaczna. Można by powiedzieć, że większość tych miejsc (poza nowymi beach barami) sytuuje się w połowie drogi pomiędzy indywidualnym, aktywnym (lub pół aktywnym, pół biernym) sposobem korzystania z przestrzeni a zapożyczonymi, zbiorowymi, sterowanymi (wynikającymi z braku wyboru) formami biernego udziału w przestrzeni. Niezależnie od punktowego czy całościowego odniesienia beach bary są dla przestrzeni miejskich doskonałym lustrem, które unaocznia ich słabe strony i braki.

Oferta programowa beach barów, ich sprawne, elastyczne zarządzanie połączone ze stałą animacją wydarzeń, a także mobilne wyposażenie umożliwiające swobodną aranżację i wybór miejsca siedzenia wskazują na to, co mogłoby pomóc poprawić i urozmaicić działanie miejskich przestrzeni publicznych. Dla wszystkich porównywanych kategorii miejskich przestrzeni wspólny jest niewydolny i mało elastyczny sposób zarządzania, skupiający się głównie na zagadnieniach eksploatacji i estetyki, w małym stopniu uwzględniający stałą animację ich działania. Właśnie w zmianie, a raczej przełamaniu niewydolnego, biurokratycznego modelu administrowania i gospodarowania leży największe wyzwanie dla przyszłości.

W beach barach na uwagę zasługuje dbałość nie tyle o formę, ile o przyciągające i integrujące ludzi działanie przestrzeni. Mimo – wydawałoby się – ich jednoznacznego komercyjnego charakteru cele merkantylne nie dominują, ponieważ konieczność zapewnienia warunków dla ich realizacji powoduje, że uwaga przenoszona jest w równej mierze na inne sfery i to z ogromną korzyścią dla użytkowników – czyli dla wartości społecznej. Łączą one trzy główne siły – gastronomię, wypoczynek i sport, co jest ogólnie rzadkie. Ponadto charakteryzują się większą dynamiką niż przestrzenie publiczne, swoim działaniem pokazują (a dla miasta odkrywają) może nie całkiem nowe, ale ciekawe możliwości i różnorodne sposoby ożywienia miejsc.

Wiąże się z tym, warta podkreślenia, kwestia „swojskości", czyli inaczej mówiąc – zależność pomiędzy narzuconym zakresem kontroli a możliwą swobodą zachowania, ponad wszystko swobodą decydowania o wyborze miejsca i formy aktywności. W ocenie miejsc nastawionych na długi pobyt ludzi dużo bardziej istotne, oprócz możliwości realizacji różnych potrzeb, wydaje się dzisiaj poczucie swobody zachowania, a o to z pewnością trudniej w przestrzeniach miejskich niż w nawet ogrodzonych, lecz pomysłowo kreowanych beach barach. Pozornie mało istotna możliwość wyboru sposobu siedzenia może być pierwszym krokiem w tym kierunku. Beach bary, a w jeszcze większym stopniu oddolnie (samodzielnie)

In beach bars, attention should be paid not so much to the form as to the attractive and networking effect of space. Despite their seemingly unambiguous commercial nature, the mercantile objectives do not dominate, as the need to provide conditions for their realisation means that attention is equally distributed to other spheres to the great benefit of users – that is, to social value. They combine three main forces – gastronomy, leisure and sport, which is rare in other spaces. In addition, they are more dynamic than public spaces, and they show (and discover for cities) perhaps not entirely new, yet interesting possibilities and diverse ways of animating places.

This involves the highly notable issue of "familiarity", in other words, the dependence between the imposed scope of control and the possible freedom of behaviour and, above all, the freedom to decide on the place and form of activity. Today, when assessing a space designed for people to hang about leisurely, a feeling of freedom of behaviour seems more important than the possibility to satisfy various needs. This is certainly more difficult in urban spaces than in fenced but ingeniously created beach bars. The seemingly unimportant possibility to choose one's own place to seat may be the first step in this direction. Beach bars and even more grassroot (self-organised), informal urban spaces indicate people's urge to self-determination, which in other places is limited and even forgotten. Being a "grassroot project" brings beach bars' advantages such as diversity and freedom, and yet does not necessarily deprive the users of a sense of control. Instead, it empowers them and gives them the feeling of being able to decide within the place. The sense of self-efficacy is apparently the missing element in urban spaces, while in beach bars it is accessible and tangible yet limited by their commercial nature. On Słodowa Island, which is most similar to beach bars in its nature, this subjective sense of self-efficacy "slips away" due to the illusion of a totally unorganized freedom.

The examples from Antwerp and Copenhagen, which complemented this analysis, confirm that changes are both necessary and possible to be made. The Montreal example opens and brings closer a different, alternative way of creating space which, by combining all the benefits, brings a new, socio-community dimension to the place.

This comparison was made in order to show and examine beach bar spaces against the background of popular official city spaces that have been in operation for a longer time. It allowed to confirm the assumption about their public character, or rather their community-oriented dimension of their activity. The common feature of the examined set of examples is the (co-)participation of private (commercial) entities in the functioning and developing attractiveness of these places. The interdependence between the public and private spheres in contemporary urban spaces is a fact and it is certainly beneficial for both sides. As various examples above show, combining "public" and "private" spheres undoubtedly contributes to creating more attractive places. Clearly, public spaces benefit from a merger with more flexible, fast and efficient private entrepreneurship, which can become their driving force.

„organizowane", nieformalne przestrzenie miejskie wskazują na potrzebę ludzi do samostanowienia, która w pozostałych miejscach jest ograniczona, a nawet zapomniana. „Oddolność" oprócz zalet różnorodności i swobody niekoniecznie uwalnia użytkowników od poczucia kontroli, ale wnosi za to poczucie sprawstwa, możliwości decydowania w obrębie miejsca. Sprawstwo wydaje się tym, czego brakuje w przestrzeniach miejskich, a w beach barach jest dostępne i odczuwalne, lecz w zakresie ograniczonym przez ich komercyjny charakter. Na najbardziej zbliżonej do charakteru beach barów Wyspie Słodowej to subiektywne poczucie sprawstwa „ucieka" ze względu na iluzję wolności bez jakiejkolwiek organizacji.

Przywołane, uzupełniające analizę referencyjne przykłady z Antwerpii i Kopenhagi potwierdzają zarówno konieczność, jak i możliwość dokonania zmian. Przykład z Montrealu otwiera i przybliża inną, alternatywną drogę kreowania przestrzeni, która łącząc wszystkie korzyści, wnosi nowy, społeczno-wspólnotowy wymiar miejsca.

Przeprowadzone porównanie miało na celu pokazanie i przeanalizowanie przestrzeni beach barów na tle znanych, funkcjonujących dłużej oficjalnych przestrzeni miasta. Pozwoliło na potwierdzenie przyjętego założenia o publicznym ich charakterze czy raczej o wspólnym (wspólnotowym) wymiarze ich działania. Wspólną właściwością analizowanej grupy przykładów jest (współ) udział prywatnych (komercyjnych) podmiotów w funkcjonowaniu i tworzeniu atrakcyjności tych miejsc. Współzależność sfery publicznej i prywatnej we współczesnych przestrzeniach miejskich jest faktem i jest ona z pewnością pożyteczna dla obu stron. Jak pokazują różne przytoczone przykłady, łączenie „publicznego" i „prywatnego" pozwala niewątpliwie na osiągnięcie lepszej atrakcyjności miejsc. Oczywiste jest, że przestrzenie publiczne korzystają na połączeniach z bardziej elastyczną, szybciej działającą i sprawną prywatną przedsiębiorczością, która może stanowić ich siłę napędową.

W porównaniu beach bary rozpatrywane były jako wydzielone przestrzenie (bar + plaża), natomiast ich lokalizacja na (niezagospodarowanych) terenach nadbrzeżnych pozwala, a nawet zmusza, do odczytywania tych miejsc jako części większej całości – bar (prywatna funkcja) na łące (teren miejski) odgrywa rolę przestrzeni publicznej. Ta konstatacja, przy uwzględnieniu ewidentnych różnic formalnych (własność) i morfologicznych (forma), z pewnością zbliża wszystkie rozpatrywane przestrzenie do siebie. Fakt, że beach bary zajmują tereny miejskie (działki są dzierżawione od miasta), a ich forma i działanie przypominają i upodabniają je do miejskich, uzasadnia celowość zestawienia obu rodzajów przestrzeni. Istotne jest również to, że beach bary realizują potrzeby, które nie mogą być lub są słabo w przestrzeniach publicznych zaspokajane. Moim zdaniem, analizowane beach bary nie stanowią zagrożenia dla miasta, swoją atrakcyjną ofertą ożywiają tereny nadbrzeżne, przy okazji burząc homogeniczność przestrzeni. Dla miejskich przestrzeni publicznych na pewno może to być bardzo inspirującym wzorem do naśladowania.

In this study, beach bars were considered as separate spaces (bar + beach), while due to their location on (undeveloped) coastal areas one can or even has to perceive these places as part of a larger whole – the bar (a private function) on the meadow (an urban area) plays the role of a public space. Taking into account obvious formal (ownership) and morphological (form) differences, this finding certainly brings all these spaces closer together. The fact that beach bars occupy urban areas (plots are leased from the city), while their form and operation resemble and make them similar to urban spaces, brings the sense of purpose in juxtaposing both types of spaces. Notably, beach bars meet the needs that either cannot be met in public spaces or can be only in a limited scope. In my opinion, the analysed beach bars do not pose a threat to the city; instead they bring the coastal areas to life with their attractive offer, while destroying the homogeneity of space. They can certainly be a very inspiring model for urban public spaces.

Translated by
Anna Molik

Bibliografia / References

[1] PPS, *Jak przetworzyć miejsce. Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2009.

[2] Dziubiński D., *Beach bary we Wrocławiu. Ewaluacja przestrzeni*, „Architectus" 2019, nr 4(60), 93–110, doi: 10.37190/arc190407.

[3] Lefebvre H., *Prawo do miasta*, „Praktyka Teoretyczna" 2012, nr 5, 183–197.

[4] Castells M., *Kwestia miejska*, PWN, Warszawa 1982.

[5] Harvey D., *Bunt miast. Prawo do miasta i miejska rewolucja*, Fundacja Bęc Zmiana, Warszawa 2012.

[6] Merrifield A., *Nowa kwestia miejska*, PWN, Warszawa 2014.

[7] Raz G., Burden A., *How Can Public Spaces Change A City's Character?*, https://www.npr.org/transcripts/462285380?t=1580062389081 [accessed: 14.01.2020].

[8] Moore Ch.W., Keim K., *You Have to Pay for the Public Space. Selected Essays of Charles W. Moore*, MIT University Press, Cambridge 2004.

[9] Ritzer G., *Magiczny świat konsumpcji*, Muza, Warszawa 2006.

[10] Czyżewska E., Czyżewski A., *Jakość polskiej przestrzeni publicznej. Diagnoza*, [w:] E. i A. Czyżewscy (red.), *Przestrzeń życia Polaków*, SARP, Warszawa 2014, 109–119, http://www.sarp.org.pl/pliki/1908_53fdc64bb3140-pzp_spistresci_1.pdf [accessed: 16.03.2015].

[11] Miller D., *Consumption and its Consequences*, Polity Press, London 2012.

[12] PPS, *Bryant Park*, 2004, https://www.pps.org/article/greatesthits2 [accessed: 18.03.2019].

[13] PPS, *Bryant Park, New York NY USA*, 1981, https://www.pps.org/projects/bryantpark [accessed: 18.03.2019].

[14] Pancewicz Ł., *Prywatyzacja przestrzeni publicznych*, [w:] P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Urbanista, Gdańsk 2010, 80–91.

[15] *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 lutego 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz.U. RP, poz. 293, http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000293/O/D20200293.pdf [accesed: 8.02.2020].

[16] Matejuk T., Surmiak B., *Jedna wielka masakra – tak wrocławianie oceniają strefę kibica*, https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,-jedna-wielka-masakra-8211-tak-wroclawianie-oceniaja-strefe-kibica,wia5-3266-11743.html [accessed: 8.02.2019].

[17] Zukin S., *Learning from Disney World*, [w:] M. Carmona, S. Tiesdell (eds.), *Urban Design Reader*, Elsevier, Oxford 2007.

[18] Dziubiński D., *Przestrzeń publiczna wyobrażona*, [w:] D. Dziubiński, A. Rumińska (red.), *Przestrzeń publiczna Wrocławia*, Oficyna Wydawnicza PWr, Wrocław 2016, 7–27.

[19] TUP, Karta Przestrzeni Publicznej, Poznań, 4–5 IX 2009 r., http://www.tup.org.pl/download/KartaPrzestrzeniPublicznej.pdf [accessed: 16.03.2015].

[20] Knap J., Staniszewska A., *Ulice handlowe: analiza, strategia, potencjał. Perspektywy rozwoju ulic handlowych w 8 największych miastach w Polsce*, Polska Rada Centrów Handlowych, PNP Paribas Real Estate, Warszawa 2014.

[21] Dziubiński D., *Jakość przestrzeni publicznej Wrocławia*, [w:] D. Dziubiński, A. Rumińska (red.), *Przestrzeń publiczna Wrocławia*, Oficyna Wydawnicza PWr, Wrocław 2016, 87–104.

[22] Milert M., *Polska szkoła psucia przestrzeni publicznych*, https://klubjagiellonski.pl/profil/milert-magdalena/ [accessed: 3.01.2019].

[23] Rowerowy Wrocław, http://rowerowy.wroclaw.pl/index_aktualnosci.php5?dzial=8&kat=14&art=1025&limit=36 [accessed: 25.03.2019].

[24] Knapik B., *Wrocławscy urzędnicy jadą się uczyć do Kopenhagi*, https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,wroclawscy-urzednicy-jada-sie-uczyc-do-kopenhagi,wia5-3266-6035.html [accessed: 25.03.2019].

[25] Hall E.T., *Ukryty wymiar*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 1997.

[26] Mayer M., *Młodzi w przestrzeni publicznej Wrocławia*, [w:] D. Dziubiński, A. Rumińska (red.), *Przestrzeń publiczna Wrocławia*, Oficyna Wydawnicza PWr, Wrocław 2016, 107–123.

[27] Dziubiński D., *Miasto mieszkańców. Poszukiwanie wielowymiarowej struktury współczesnych miast*, „Architectus" 2007, nr 1–2 (21–22), 115–120.

[28] TOP Office, *Restricted competition for the new layout of the Dageraadplein in Antwerp, Open Oproep 007, Vlaams Bouwmeester, 2004*, http://www.topoffice.to/Dageraadplaats,%20Antwerpen.html [accessed: 20.01.2020].

[29] Taylor D., *Central Park as a model for social control: Urban parks, social class, and leisure behavior in nineteenth century*, „Journal of Leisure Research" 1999, Vol. 31, Iss. 4, doi: 10.1080/00222216.1999.11949875.

[30] Studio Associato Bernardo Secchi Paola Viganò, *Park Spoor Noord, Antwerp – international competition*, http://www.secchi-vigano.eu/atS03/at%20S03_park%20spoor%20noord.html [accessed: 27.04.2019].

[31] Politechnika Wrocławska, *Bulwar Politechniki Wrocławskiej już otwarty*, https://pwr.edu.pl/uczelnia/aktualnosci/lists_newsy_570-3472.html [accessed: 14.03.2019].

[32] Arch Daily, *Copenhagen Harbour Bath / BIG + JDS*, https://www.archdaily.com/11216/copenhagen-harbour-bath-plot [accessed: 20.01.2020].

[33] au Pied-du-Courant, *Village au Pied-du-Courant*, https://www.aupiedducourant.ca/ [accessed: 20.01.2020].

Streszczenie

W artykule przedstawiono rezultaty badań na temat przestrzeni beach barów we Wrocławiu, poddanych obserwacji w 2018 r. Ich celem była ewaluacja przestrzeni tych miejsc ze szczególnym nastawieniem na ich działanie (program + funkcja).

W badaniach postanowiono zestawić beach bary z oficjalnymi przestrzeniami publicznymi miasta. Celem głównym tego zestawienia było pokazanie najistotniejszych podobieństw i różnic między tymi przestrzeniami, a tym samym zbadanie słabych i mocnych stron przestrzeni miejskich, co mogłoby być pomocne w ich wzbogacaniu i rozwijaniu. Szczególnym zainteresowaniem objęto wszystkie te elementy programu i funkcji, które mogłyby wzmocnić społeczną interakcję – życie w tych przestrzeniach. Celem pośrednim była odpowiedź na wywołane w tytule pytanie, jakie znaczenie dla działania przestrzeni we współczesnym mieście (w tym beach barów) ma kwestia własności. Oba cele są powiązane, pozwalając na sprawdzeniu początkowego założenia.

Ważnym wnioskiem z przeprowadzonych badań jest to, że w ocenie przestrzeni nastawionej na długi pobyt ludzi dużo bardziej istotna niż kwestia własności wydaje się dzisiaj swoboda zachowania, a o nią z pewnością jest trudniej w przestrzeniach miejskich niż w nawet ogrodzonej, ale pomysłowo pomyślanej przestrzeni beach barów. Warta uwzględnienia jest również kwestia (braku) „swojskości", inaczej mówiąc, relacja pomiędzy zakresem kontroli a swobodą zachowania, a ponad wszystko swobodą decydowania – możliwością podejmowania samodzielnych, nienarzucanych wyborów.

Słowa kluczowe: beach bar, przestrzeń publiczna, przestrzenie prywatne, swojskość

Abstract

The article presents a continuation of research on the space of beach bars in Wrocław, observed in 2018, which was aimed to evaluate the space of these places with a particular focus on their operation (program + function).

The results of the evaluation were compared with the official public spaces of the city. The main aim of this juxtaposition was to show the most significant similarities and differences between the two types of spaces and thus to explore the strengths and weaknesses of urban spaces, which could be helpful in their enrichment and development. Particular attention was paid to all those elements of the programme and functions which could strengthen social interaction – living in these spaces. An indirect aim was to answer the question raised in the title of the importance of ownership for the operation of spaces in a contemporary city (including beach bars). Both objectives are linked, allowing to check the initial assumption.

An important conclusion from the research carried out is that in the assessment of residency-oriented space – the long stay of people, much more important, apart from the possibility of meeting different needs, seems to be the freedom of behaviour today, and this is certainly more difficult in urban spaces than in even fenced, but ingeniously conceived beach bar spaces.

The issue of (lack of) "familiarity", in other words the relationship of dependence between the scope of control and the freedom of behaviour and above all the freedom to decide – the possibility of making independent, not imposed choices, is also worth considering.

Key words: beach bar, public space, private spaces, familiarity